PAUL CHRISTOPHER ANDERSON

Amerikan İç Savaşı'nın Kısa Tarihi

PAUL CHRISTOPHER ANDERSON Clemson Üniversitesi'nde (Güney Carolina) yirmi beş senedir Tarih Bölümü'nde profesör. Clemson Üniversitesi'ne gelmeden önce sırasıyla Mississippi Üniversitesi ve Alabama-Birmingham Üniversitesi'nde görev yaptı. ABD tarihi, özellikle de Amerikan İç Savaşı tarihi üzerine araştırmalar yapıyor. 2002'de yayımlanmış *Blood Image: Turner Ashby in the Civil War and the Southern Mind* adında bir kitabı daha vardır.

A Short History of The American Civil War
© 2020 Paul Christopher Anderson
Bu kitabın yayın hakları Bloomsbury Publishing Plc.'den alınmıştır.

İletişim Yayınları 3665 • Tarih Dizisi 202
ISBN-13: 978-975-05-3953-4
© 2026 İletişim Yayıncılık A.Ş. / 1. BASIM
1. Baskı 2026, İstanbul

EDİTÖR Aybars Yanık
KAPAK Suat Aysu
KAPAK FOTOĞRAFI "Fort Pillow Katliamı",
Kurz ve Alison, Chicago, 1885
UYGULAMA Hüsnü Abbas
DÜZELTİ ve DİZİN Salih Kızıl

BASKI Ayhan Matbaası · SERTİFİKA NO. 44870
Mahmutbey Mahallesi, 2622. Sokak, No. 6/41
Bağcılar 34218 İstanbul · Tel: 212.445 32 38

CİLT Güven Mücellit · SERTİFİKA NO. 45003
Mahmutbey Mahallesi, 2622. Sokak, No. 6
Bağcılar 34218 İstanbul · Tel: 212.445 00 04

İletişim Yayınları · SERTİFİKA NO. 40387
Cumhuriyet Caddesi, No. 36, Daire 3, Seyhan Apartmanı,
Harbiye Mahallesi, Elmadağ, Şişli 34367 İstanbul
Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58
e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

PAUL CHRISTOPHER ANDERSON

Amerikan İç Savaşı'nın Kısa Tarihi

A Short History of The American Civil War

ÇEVİREN ***Turgay Sivrikaya***

iletişim

Will Swinney'ye...

Nereye gittiği, ne yaptığı önemli değil,
o zaferin yanında hep...
O nerede olursa olsun işler yürür.

– Abraham Lincoln, 1863

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ 13

AÇILIŞ
SAVAŞ MEYDANI 13

BİRİNCİ BÖLÜM
BİRLİK: 1860 31

İKİNCİ BÖLÜM
DEVRİM: 1861 71

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
HÜRRİYET: 1862 109

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
KÖLELİĞİN KALDIRILMASI: 1862 149

BEŞİNCİ BÖLÜM
KAN GÖLÜ: 1863 191

ALTINCI BÖLÜM
KENDİ TOPRAKLARINDA: 1864 249

KAPANIŞ
BİRLEŞİK Mİ, YOKSA KOPUK MU? 1865 313

DİZİN 339

ÖNSÖZ

Okuyacaklarınız Amerikan İç Savaşı'nı Amerika'yla ilgilenen ama Amerikan tarihinin dönüm noktasını oluşturan bu olaya yabancı olanlara açıklama girişimidir. Yirmi yıl boyunca Birleşik Devletler'de bir üniversite profesörü, Güney Carolina'da Güneyli bir hoca olarak bu konuda dersler verdim. Elinizdeki kitap, dizi gereği olduğu gibi yapısı itibariyle de kısa bir tarih incelemesi: Savaş hakkında bilinmesi gereken ya da benim bildiğim her şeyi (bu ikisi arasında azımsanmayacak bir fark var) içermiyor, daha ziyade savaş ve onun sonuçları hakkında bilinmesinin elzem olduğunu düşündüklerimi anlatıyor. Dahası bu kitap, özellikle Güney'in tarihinde yer alan ve benim için çok büyük önem arz eden konuları ele alıyor. Amerikan İç Savaşı'nın modern bir ulus-devletin ortaya çıkışında bir dönüm noktası olduğuna şüphe yok. Ancak burada ben, bu dönüm noktasının ne yapmayı vaat ettiğinin –ve gerçek anlamda ne için varlığını riske attığının– ama yapmadığının üstünde duruyorum. Esas mevzunun arkasına saklanmanın bir anlamı yok. Yıllar önce büyük Amerikalı tarihçi Allan Nevins *The Ordeal of the Union* [Birlik Çilesi] adlı sekiz ciltlik eserinde kölelik ve "ondan çıkan ırk düzenlemesi sorunu"nun çatışmanın esas nedenleri olduğu sonucuna varmıştı. Ben de ırk me-

selesinin ikincil bir sorun olmadığını, aksine temel bir sorun olduğunu düşünüyorum – öyle temel bir sorun ki savaşın yarattığı bu ulus-devleti bugün bile karıştırmaya devam ediyor.

Savaştan önceki Amerika'yı dağılma tehdidiyle karşı karşıya bırakan merkezî dinamikler olası her yönde, demografik ve coğrafi, ekonomik ve siyasi ya da toplumsal ölçekte genişlemiş ve yayılmıştı. 1789'da Atlas Okyanusu'nun kıyı şeridine –gerçek anlamda– hapsolmuş bir ülkenin sınırları, ülkenin kuruluşu sırasında hayatta olan bazı kişilerin yaşam süreleri içinde Büyük Okyanus'a dayanmıştı. Bu genişlemenin nasıl yönetileceği, kimler tarafından ve nasıl kontrol edileceği gibi meselelerin, bölünme ve savaş sürecini şekillendiren iktidar meseleleri olduğu su götürmez. Ama ulusal meseleler son kertede kurucu meselelerle aynıydı: Amerika neydi ve Amerikalı kimdi? Kurucu nesil Bağımsızlık Bildirgesi'nde eşitlik ve hürriyet fikirlerinin ilanıyla cevap vermişti buna. Demokraside kendi patlayıcı yayılmalarından kesinlikle daha muhafazakârca anlaşılan bu fikirler, tek bir nesil içinde saptırıldı. Bugün hâlâ Amerika'da kurucu meselelerle boğuşuyoruz; bir tek Amerikan İç Savaşı'nın bize daha önce verdiği cevapları bugün de verdiğinden eskisi kadar emin değiliz, o kadar.

Amerikan İç Savaşı'nın literatürü hakkında da bir şeyler söylemek lazım. Bu literatür, her biri kendi payına hacimli başka literatürlerden (mesela kölelik) oluşan çok sayıda bölümü içeren ve bütün Birleşik Devletler tarihinin en çok incelenmiş olayı üstüne devasa bir külliyat oluşturuyor. Bu literatürün nispeten küçük bir kısmına bile girmeye çalışmayacağım. Bana öyle geliyor ki bu küçük kitabın okuru, uygun olduğu yerlerde ilgili genel çalışmaları, çok ihtiyaç duyulduğunda konu ya da tema olarak en ilgili eserleri ve profesyonel olarak atıfların uygun olduğu yerlerde gerekli alıntıları ve olguları aktarmamı tercih edecektir. Özellikle alıntı ve atıfların bir ikincil kaynaklar çokluğundan seçilebildiği durumlarda, önerilen okumalar aracılığıyla, ilgili okurun en rahat ulaşabileceği bazı saygın kaynaklardan yararlandım. Bu literatür ile alanın genel durumu hakkında en güncel ve en geniş profesyonel de-

ğerlendirme, Aaron Sheehan-Dean'in editörlüğünde çıkan *A Companion to the U. S. Civil War* (Amerikan İç Savaşı için Bir Rehber, Chichester: John Wiley & Sons, 2014) adlı çalışmada bulunabilir.

Derin bir minnettarlık duyduğum ama şükranlarımı kelimelerde sakladığım için beni bağışlayacaklarını umduğum pek çok yakın arkadaşıma ve meslektaşıma teşekkür borçluyum. Emily Drewe'e, Oliva Dellow'a, Kevin Hughes'e, Samantha Town'a, bütün Bloomsbury ekibine, özellikle de artık yayıncılık dünyasında başka yerlerde olan ama onlarsız bu kitabın hayat bulamayacağı Joanna Godfrey ile Alex Wright'a teşekkür etmek isterim. Macy Allison (MA, Clemson Üniversitesi, 2019) görselleri seçti. Ayrıca teveccühlerinden ötürü dört meslektaşıma şükranlarımı sunarım: Steven G. Marks, Michael Meng, Clemson, Güney Carolina'dan James M. Burns ve Boston, Massachusetts'ten Kevin M. Levin. Ancak bir kişi var ki o olmasaydı bütün bunların ne bir anlamı olurdu ne de gereği: Keri Bradford Anderson.

AÇILIŞ

Savaş Meydanı

Amerikan İç Savaşı'nı anlatmaya başlamanın en kestirme yolu, sözcüklerde vücut bulan bir ulusun kendisini onlarla paramparça ettiğini söylemektir. Amerikalılar savaşın başlangıç yılı (1861) ile bitiş yılı (1865) arasında birbirini öldürmenin, birbirine acı çektirmenin, birbirinden intikam almanın ve birbirine eziyet etmenin daha da canice yollarını bulacaktı, ancak o yıllarda icat edilen silahlardan hiçbiri sarf ettikleri kelimeler kadar kanlı değildi. Amerikan İç Savaşı'nda Birlik ile Konfederasyon'un toplamda en az 750 bin askeri can vermiş –ve muhtemelen daha binlercesinin, en az 50 bin sivilin hayatı yok olmuştu– ve şüphesiz daha binlercesi hayatını kaybetmişti. Olur da bir gün saymayı bitirebilirsek, gerçeği bileceğiz. 1,2 milyonu aşkın Amerikalı –muhtemelen daha fazlası– yaralanmış ve sakatlanmıştı. Tüfeğin namlusunun önünde ya da dipçiğin altında; bıçağın sapında ve süngünün ucunda; topun ağzında ve çoğu zaman gerisinde; cerrahın testeresinin altında; yağlı urganın ucunda can vermişlerdi. Ateşin altında yanıp kavrulmuşlar, suda boğulmuşlardı. Çok büyük bir kısmının, çoğunun canı sessizce, çaktırmadan mikroplar tarafından alınmıştı: kamp hayatının habis frengisinin ya da hastane koğuşlarının gözü dönmüş enfeksiyonlarıyla çürüyen organların kurbanı olmuşlardı.

Böylesine feci bir katliamın yürek dağlayan acımasızlığı, o sırada İç Savaş'ın ıstıraplarının en büyüğü olarak hissedilip anlaşılmış ve o günden beri karşı konulmaz biçimde Amerikalıları kendine çekmiştir. Böylesine derinden hissedilen bir yıkım, yirminci yüzyılda gerçekleşen iki Dünya Savaşı'nın ardından; biyolojik, atomik savaşların, uydu savaşlarının, endüstriyel holokostun ardından; 1960'larda Vietnam'ın kimyasal bir bataklığa dönmesinin ya da neredeyse yarım yüzyıl sonra Irak'ın çöl labirentinin ve Afganistan'da sürüne sürüne ilerleyişin ardından artık çok farklı görülecektir, zira burada yıkım hep evden uzakta, başka bir yerde meydana gelmiştir. Günümüzün fiziksel ve zihinsel dünyaları bir anda zaman ve mekânı çökertebilecek kudrettedir, ancak çelişkili bir biçimde bu durum, katılaşmış ya da hissizleşmiş veya belki de kitlesel katliamı bile bekleyen bir dünyadaki katıksız anlık şiddet yoluyla, empatinin ve insanlığın önündeki aşılmaz engellerin ortadan kaldırılmasını sağlayabilir. Yine de İç Savaş bizi kendisine çeker. Onun kurban törenleri, 1861'de savaşın Charleston Limanı'ndaki ilk silah sesleriyle başladığı ilk günkü gibi şimdi de bizi kelimelerinin sirenleriyle cezbediyor. Amerika'nın destanıdır o.

Birlik. Demokrasi. Hürriyet. Özgürlük. Eşitlik. Savaşın nedenini sormaya, gidişatını sorgulamaya devam ediyoruz, çünkü böyle şeyler tarihin buyruğudur. Bu tartışmalarda çok az mesele artık temelde tartışma yaratıyor, çok azı da milli gurura sesleniyor. Bizi kendine çeken şey kimlik arayışı: Bağımsızlık Bildirgesi Amerikalıları İngiltere'ye bağlayan siyasi bağları kesip attığında Amerikalıların kendilerini bir halk olarak yeniden bir arada tutmaya çalıştıkları bu sözcüklerin, bu değişken bağların hem savaşa katılan kuşaklar için anlamı hem de bugün bizim için anlamı savaşla daha da güçlenmiştir. Eğer Amerikan İç Savaşı'nın bir anlamı varsa o da bu kelimelerde saklıydı. *Kastedilen değil,* anlam söz konusu yani. Çünkü Savaş hakkında bir şey diyebileceksek eğer, o da sözcüklerin anlamının savaştaki gibi kargaşa ve kavgada bulunduğudur. Nitekim bu sözcüklerin anlamı o günden beri yüz elli senedir şiddetli bir mücadeleye sahne olur.

Savaşa katılan o yaşlı eski askerler ve savaş hakkında yazan tarihçilerce hemen romantikleştirilen savaş sonrası yılları hakkında İç Savaş'ın bazı şeyleri yerli yerine oturttuğu görüşü hâkimdir. Öyle olabilir, tabii savaşa dar bir açıdan bakılırsa. Kalıcı siyasi birliği ulusal düzeyde inşa etme meselesi, yani kölelik dahil tüm ekonomik ve toplumsal meseleleri kapsayan en geniş mesele çözülmüştü. Amerika'nın genel olarak anlamının bir ülkü olduğu düşünülürse böyle olabilir. Özyönetim ve cumhuriyetçiliğin ikircikli ve belirsiz yönleri onarılmıştı, öyle ki Birlik'i bir arada tutan değişken bağlar, Abraham Lincoln'ün ifadesiyle, ulusun ebedi vaadini tekrarlayan mistik tellere dönüşmüştü. Başlarına gelen felaketi, ulusun dünyadaki ayrıksı yerinden kaynaklanan bir imtihan ve bir zafer olarak gören Amerikalılar için bu savaş, demokrasiyi kurtaran ebedi Birlik'i yeniden ayakları üstüne oturtmuş ve akla hayale sığmayan ama unutulmayacak bir bedelle hürriyeti, özgürlüğü ve eşitliği teminat altına almıştır.

Ne var ki bütün Amerikalılar savaşın bunları yaptığını düşünmez ve böyle genellemelerle sağlama alınan muzaffer ulusal tarih anlatısı, son elli yılda şaşırtıcı bir biçimde elden geçmiştir. Kısaca son yarım yüzyılda sunulan bakış açısı rahatımızı bozar. Birlik'i muhafaza edip demokrasiyi kurtaran İç Savaş, kısmen kendi kuyusunu kazan bir zafer olduğundan, sınırlı bir zaferdir. Savaş özgürlüğün yeniden bir anlam kazanmasına ve eşitliğin teminat altına alınmasına neden olmuş olabilir, ama bunu çoğunluk için değil, azınlık için yapmıştı; özgürlük ve hürriyeti sağlamıştı, ama hürriyet çoğunluk içindi, azınlık için değil; özgürlük ise güçlüler içindi, zayıflar için değil – savaşın vahşeti ve akla hayale sığmayan bedeli düşünüldüğünde ne acınası bir sonuçtu bu. Savaş bazı şeyleri yoluna koymuş olabilir, ama son yirmi beş-otuz yılda bunun bir bakıma hiç de öyle olmadığını anlamaya başladık. Sonradan bakınca genelde böyle görünür.

Böyle söylendiğinde sanki başka sonuçların bir şekilde mümkün olduğu ve başka ne olabileceği hakkında görüş bildirmenin savaşla ilişkimize dair farklı bir düşünme biçimini